

IOAN PELIVAN

DIN SUFERINȚELE BASARABIEI
SUB STĂPÂNIREA RUSEASCĂ

MOTTO: Adevăratul patriotism nu este numai dragostea de pământ, ci și dragostea de trecut, precum și respectul pentru generațiile ce ne-au precedat.

Fouște de Culanges.

Din suferințele Basarabiei sub stăpânirea rusească

La 27 Martie 1943, s'a împlinit un sfert de veac dela Unirea Basarabiei cu Patria Mamă, unul din evenimentele cele mai importante din istoria neamului nostru.

Basarabia, care părea uitată de toată lumea și care era considerată ca demult rusificată, vine cea dintâi la sănul Patriei Mame; și vine în momentele cele mai grele, când țara-mamă e aproape $\frac{3}{4}$ ocupată de dușmani și când se găsește în suferințe nespuse, bântuită de sărăcle, foame și tifos exantematic.

In decursul unui secol de robie muscălească, Moldovenii basarabeni, cu toate măsurile de desnaționalizare și cu toate suferințele ce au îndurat din cauza acestor măsuri, niciodată nu au uitat trecutul lor comun cu Moldovenii de peste Prut și niciodată nu au pierdut nădejdea, că odată și odată Basarabia va scăpa din „Pușcăria Popoarelor”, cum era denumită Rusia țaristă de către poetul ucrainean Taras Șevcenko.

Chiar țărani, în cântecele lor, deplângând despărțirea fraților din 1812, își exprimă nădejdea în viitoare reunire în felul următor:

„Prutul ista ni disparti,
Prutul ista n'are moarti.
Dar ne-om strânge nol când-va
și cu gura l'om săca.

O sută șase ani de robie țaristă a fost pentru neamul românesc din Basarabia, o noapte neagră fără zori de zi, o suferință fără intrerupere, un coșmar fără sfârșit.

Mărturism înaintea lui Dumnezeu, că n'a fost nedreptate, n'a fost obidă, n'a fost umilire, la cari să nu fi fost supuși Moldovenii basarabeni.

In patru secole, păgânii de turci nu au săvârșit în Moldova și Valahia atâtea mișeli și tlcăloșii, câte au făcut pravoslavnicii ruși în Basarabia timp de 106 ani.

Dacă păgânii de turci se mulțumeau cu jertfa sudoril și a sângei strămoșilor noștri, rușii nu s-au mulțumit cu atât, ci au căutat să ne pângărească sufletul, să ne batjocorească limbă și să ne omoare însăși ființa noastră etnică.

Pentru a-și ajunge scopul, ei nu au crutat absolut nici-un mijloc și nu s-au sinchisit de nici o crimă.

Perioada din 1812–1856

In dezacord cu toate promisiunile Țarului Alexandru I de a păstra Basarabiei limba și legiuirile ei moldovenești „pentru totdeauna”,¹ Guvernatorul Basarabiei Harting, în Decembrie 1813,

1. Așezământul Obrazovaniei (organizării) Basarabiei. Chișinău 1818, p.p. 2, 4, 10. Vezi și O. I. Pergament: Despre aplicarea legiuirilor locale Armenopol și Donici (Petersburg 1905) p. 6.

încearcă să introducă în provincia noastră legile rusești, băzate, ca și întreaga structură socială și economică a Rusiei, pe sclavia cea mai strănică a țărănimii.

Țărani noștri moldoveni, cari pe atunci erau clacași, și nu robi, ca în pravoslavica Rusie, unde „mujicil” ruși se vindeau la larmaroace ca animalele, — au inceput, de groaza sclaviei moscovite, să fugă peste Prut, în Moldova, cu mille.¹

Iar proprietarii agricoli — boerlii, maziliș și răzășii, având în fruntea lor pe însuși mitropolitul Gavril Bănulescu, înaintea guvernului rus și chiar Tarului Alexandru I, o serie de jalobe și proteste, cerând menținerea în Basarabia a vechilului regim moldovenesc.

Ca o caracteristică a nemulțumirilor și doleanțelor țărănimii de atunci, reproducem jaloba țărănilor din comuna Rachitna, ținutul Hotin, din 5 Februarie 1816:

„Că de ar da Malca Precista năstav, zic țărăni, să se ridic greutățile acestea (blruri grele, podveză, străjările etc.), să ne lase în obiceurile noastre cele moldovenești, cari am apucat dela bătrâni și să venim în floare precum am fost și... să petrecem totdeauna sub dregătorii Moldovel, pământeni de-al noștri, precum suntem deprinși și ne înțelegem în vorbă. Că noi „alte rânduelli nu pricepem”.²

Ca să linștească Basarabia, Tarul Alexandru I, îl dăruiește în 1818, după exemplul Finlandei, Poloniei și Gruziei, un fel de *Autonomie* cu păstrarea limbel și respectarea vechilor legiuiri și obiceiuri moldovenești, aşzând în fruntea Ocârmuirei basarabene un *Consiliu suprem* (Verhovni Sovet), al Oblastel, alcătuit în majoritate din moldoveni.³

Dar cu toate drepturile și „pronomile” hăzărite Basarabiei de acest țar prin Autonomie, cinovniciunea rusă care nu ne știa limba și nu ne cunoaștea legile, cu însuși namestnicul Basarabiei Bahmetiev în frunte, începe îndată să pună la temelia nounei organizații a provinciei noastre, și în 1828 Autonomia este desființată de autocratul Nicolae I.⁴

Dela data aceasta începe rusificarea tuturor instituțiilor de Stat ale Basarabiei, ca școala, justiția, administrația și chiar Biserica.

Fiindcă boerimea moldoveană nu se poate împăca cu desființarea Autonomiei și continuă lupta contra noului regim al Basarabiei, guvernul central, după mărturisirea scriitorului fran-

1. L. A. Casso: *Rusia la Dunare* (Moscova 1913) p. p. 211, 213, 215 și 216. — Vezi și rescriptul țarului Alexandru I către mitr. Gavril Bănulescu la *Iustin Frățiman*: *Protestările contra procedeului rus*, în *Buletinul Soc. istor.-literară „B. P. Hașdeu”* vol. I, 1923 Chișinău, p. 268

2. *Iustin Frățiman*: *Addenda la Episcopia Hotinului*. În *Buletinul societății istorico-literare „B. P. Hașdeu”* (Chișinău) vol. I, 1922—1923, pp. 115 și 234.

3. L. A. Casso: op. cit. p. 217.

4. L. A. Casso: op. cit. p. 224.

cez Xavier Hommaire de Hell, în scop „de a o reduce la complectă nulitate politică și administrațivă”, recurge în 1834 la emanciparea clăcașilor, fără însă să-i împroprietărească, care emancipare introduce o nemaiînținută neînțelegere, vrajba și haos în raporturile dintre aceste două categorii sociale.

După afirmația lui Xavier Hammaire de Hell, situația țărănimiei clăcașe devine mult mai grea și mai nesigură ca înainte, căci obligațiile ce le aveau moșterii față de clăcașii lor, dispar odată cu emanciparea acestora.

Pe de altă parte, profitând de haosul produs, proprietarilor ruși ademenesc pe clăcași să treacă pe domeniile lor și multe moșii ale boerilor moldoveni rămân necultivate.¹

In urma acestor intrigări și măsuri represive, o serie de boeri moldoveni ca : Teodor Bașota, Iordache Bucșănescu, Ianu M. Sturdza, Lupu Rosăt, Ianu Cogâlniceanu și a., părăsesc pentru totdeauna Basarabia, pentru a se stabili la Iași sau la moșile lor din Moldova.

Sub țarul Alexandru II.

Cu trecerea către Moldova, în urma tratatului de pace dela Paris din 1856, a județelor basarabene de sud : Ismail, Bolgrad și Cahul, și odată cu creșterea curentului unionist din Principatele Dunărene, măsurile guvernului țarist de rusificare a Basarabiei se înăspresc, iar după Unirea Moldovei cu Valahia (1859) ele devin și mai grele, mai ales că curentul unionist din Principate, cu toată vegheia grănicerilor ruși de pe Prut, trece și în Basarabia.

In 1861 profesorul rus Afanasiev-Ciujbinschi, care făcuse o călătorie prin Basarabia, după ce mărturisește că „până a nu vedea această provincie, el nu știa că populația locală... este compusă din moldoveni, cari deloc nu știu rusește”, adăugă : „limba rusă se impune Moldovenilor de către patrioții polițieni ruși, prin *nagalcă și desbatere de dinți*“.²

In 1862, cererea boerului naționalist Ion Cristi, adresată Guvernatorului, pentru a i se acorda deschiderea la Chișinău a unei tipografii moldovenești, este respinsă pentru motivul, că „el aparține grupului de moldavofili inflăcărați, cari visează o Românie Unită“.³

In 1863, alt boer naționalist, Gheorghe Sp. Gore, intervine

1. Xavier Hommaire de Hell : *Les steppes de la Mér Caspienne, le Caucase, la Crimée et la Russie Meridionale. Voyage*, Paris, tome II, 1845, pp. 574-575.

2. A. Afanasiev-Ciujbinschi : O călătorie în Rusia meridională. Schițe asupra Nistrului (Petersburg 1863) p. p. 266, 283 (în rusește).

3. Arhivele statului din Chișinău. Secția Guvernatorului Militar Dosar Nr. 1079 din 1862. Vezi și L. T. Boga ; *Lupta pentru limba românească și ideia Unirii la românii din Basarabia după 1812*, (Chișinău 1932) p. 30.

pe lângă acelaș Guvernator, ca să i se permită scoaterea la Chișinău a unei gazete moldovenești. Dar și cererea lui este respinsă, fiind bănuit și el de unionism și separatism.¹

In 1865, *Nicolae Casso*, neputându-și realiza planurile sale naționale în Basarabia, se înscrie la Societatea literară „Junimea“ din Iași, care avea în frunte pe Titu Maiorescu, Jack Negruzzl și Vasile Pogor, și cumpără pentru această societate tipografia lui Cozadin.²

In 1867, scriitorii basarabeni Constantin T. Stamati, Alexandru T. Hajdău și Ștefan C. Gonata, fiind numiți membri ai Societății Literare, devenită ulterior Academia Română, și invitați la Adunarea Constitutivă din București, sunt oprită de Guvernator de a părăsi provincia, iar ulterior forțați chiar să renunțe la calitatea lor de membri ai acestei instituții culturale și naționale.³

In 1868, curatorul învățământului din circumscripția Oiessei Golubcov, intervine pe lângă Guvernatorul Basarabiei Gangardt, ca acesta să dea tot concursul său Directorului Învățământului din Basarabia Ianovschi, pentru ca să poată aduna toate informațiile ce sunt necesare, ca Ministerul Instrucției Publice, împreună cu Autoritățile eparhiale din Basarabiei, să elaboreze măsurile cuvenite de rusificare a Basarabiei, unde moldovenii „nici până azi nu știu rusește“ și unde „tot serviciul divin continuă să se oficieze în dialectul moldovenesc“⁴.

Din anul acesta, 1868, acțiunea de rusificare a Basarabiei ia proporții însăși întătoare.

Având în vedere, că deznaționalizarea țăranilor moldoveni mergea mai greu decât a altor categorii sociale, guvernul rus hotărăște, pentru deznaționalizarea provinciei noastre, să colonizeze cu Moldovenii basarabeni deserturile din Caucaz, din regiunile Amur, Ussuriisk etc., unde le făgăduiește câte o sută de săteni de fiecare cap de familie. Si mulți țărași flămânzi de pământ, au căzut în căpcana guvernului.

Publicistul rus *Starostavschik*, privitor la rezultatele acestei colonizări, scrie în revista „Vestnic Evropă“ din Martie 1896, următoarele:

„Moldovenii din Basarabia au fost ademeniți a se stabili în Caucaz pe malurile Mării Negre. Si câte privilegi, câte manevre nu au fost inventate pentru a ușura problema, dar... Moldovenii, crescând în alte condiții, veniți aici ca să găsească o patrie mai bună, au găsit în locul paradisului promis —mizeria, bolile și moartea. Un lung șir de morminte dealungul litoralului Caucazului, lată tot ce a rămas dela această colonizație neisbutită“.

1. G. Bezviconi: Din alte vremi București 1940, p. 30.

2. Sever Zotta: La centenarul lui Vasile Alexandri. Iași 1921, p. 89.

Vezi și Jacob Negruzzl: Amintiri din Junimea, p. 76.

3. Liviu Marian: Alexandru Hajdău și Academia Română (București 1932) p. 13.

4. L. T. Boga: op. cit. p.p. 32, 33.

Încă în 1867, se desființează catedra de limba moldovenească în Seminarul Teologic din Chișinău, precum și în alte școli duhovnicești.¹

Pe timpul Episcopului Pavel Lebedev

Din atitudinea de mai sus a guvernului rus se poate deduce, că el era ferm hotărât să deznaționalizeze Basarabia cu orice preț, cu orice chip.

In acest scop, el trimite în provincia noastră o serie de „specialiști” în materie de rusificare, dintre care cel mai fără suflare a fost Episcopul *Pavel Lebedev* (1871—1882).

Cu venirea lui în Basarabia, aici începe o adevărată prigoană împotriva a tot ce e moldovenesc.

Mulțumită acțiunelui anti-creștinești a acestui Episcop, acțiune ce a fost continuată și de către unii din succesorii lui,

Se închide vechea tipografie eparhială moldovenească, înființată în 1814 de Mitropolitul Gavriil Bănulescu, în care se tipăriseră atâtea cărți folosite bisericești;²

Se scot din parohiile lor moldovenești o mulțime de preoți numai pentru vina, că nu știau să slujească Sf. Liturghie în limba slavonească;³

Se înființează în bisericile din satele moldovenești aşa zisă „strană rusească”, unde se cântă și se citește numai pe slavonește, fără ca credincioșii să înțeleagă măcar o slovă;⁴

În Eparhia Basarabiei, din ordinul Episcopului Pavel, după mărturisirea publicistului rus N. Durnovo, se închid 333 biserici moldovenești, pentru că nu se găsesc preoți cari să slujească în ele slavonește;⁵

Se închide ediția moldovenească a revistei bisericești „Eparhialnâia Vedomostî” (Știrile Eparhiale), ediție care înalță ieșea paralel cu cea rusească (1867—1871).⁶

După mărturisirea aceluiaș N. Durnovo, în politica de rusificare forțată, Pavel Lebedev ajunge până acolo, că, printr-o circulară specială, poruncește parohilor moldovenești dela sate să trimită la Episcopie toate cărțile bisericești moldovenești, sub pretext, că în ele, prin diverse inscripții ale preoților în-

1. Ștefan Ciobanu: Cultura românoască în Basarabia sub stăpânirea rusească. Chișinău 1932 p. 175.

2. N. N. Durnovo: Politica panslavistă rusă în orientul ortodox și în Rusia Moscova 1908 p. 7. Vezi și Lucrările Comisiunii Arhiviste, (Trudi) vol. II (Chișinău 1904) p. 143. Vezi și Ieromonahul *Gurie Grosu*: Momențele cele mai importante în istoria tipăririi cărților moldovenești în Basarabia; în Revista: Lucrările (Trudi) soc. ist-arheologice bisericești din Basarabia (Chișinău 1910) p. 7.

3 P. N. Batiușcov: „Bessarabia” (Peterburg 1892), partea II pp. 54, 56. Vezi N. Zozulinov: O scurtă schiță istorică asupra Basarabiei, în „Basarabia” lui P. A. Crușevan (Moscova 1903) p. 141.

4. N. Zosulinov: op. cit. p. 141. Vezi P. N. Batiușcov: op. cit. p. 174.

5. N. N. Durnovo: op. cit. p. 7. Vezi și Ioan Pelivan: Publiciștii ruși Zozulinov și Durnovo despre episcopul Pavel Lebedev, în revista „Luminătorul” Nr. 1—2 din 1941.

6. Ștefan Ciobanu: op. cit. p. 287.

culți, s'ar fi strecurat mai multe greșeli, profivnice spiritului credinței și dogmelor pravoslavnice. Aici, aceste cărți sfinte sunt arse pe nevăzute în sobele mitropoliei;¹

Clericii basarabeni Vasile Zubcu, Ioan Untu, Dimitrie Tiutunaru, Ion Popovici, Grigorie Galin și a. sunt surghiuniți la Pscov, Lutzk, Simferopol, Minsk și alte depărtări, pentru că „nu înțelegeau să se lepede de Imbă strămoșească ca luda de Hristos”.²

Odată cu prigoana din sănul Bisericii, începe prigoana și în școlile laice, unde se oprește predarea a oricăror cunoștințe din istoria și geografia Țării Românești. Elevii acestor școli nu trebuiau să știe nimic, dar absolut nimic, din literatura și cultura românească.

Dacă întâmplător se ridică chestiunea despre Români, profesorii trebuiau să tălmăcească elevilor, că Românilor sunt o altă nație decât Moldovenii, cu o altă limbă și de o altă origină.³

În afară de aceste măsuri bisericesti și școlare, guvernul rus oprește pe tinerii Moldoveni, licențiați ai școlilor superioare din Rusia, de a pătrunde în instituțiile de stat ale Basarabiei.

Profesorii, magistrații și funcționarii administrativi ai Basarabiei, puteau să fie recruitați, afară de mici excepții, numai din elementele velicoruse sau rusificate.⁴

Politica de rusificare forțată ajunge până la acte de adevarat vandalism. „Uriașnicii” ruși (un fel de polițiști rurali) opresc pe flăcăii moldoveni să joace hora, iar pe lăutari să cânte doina. În Ismail jandarmii sechestrăză cărțușile „Visul Maicil Domnului”, „Alexandru Machedon” și alte broșuri, ce le aduseră în traistele lor mocișii din Transilvania. Iar la Bălți (1885) vestitul lăutar Lemиш, care prin vioara sa deștepta și menținea sentimentul și spiritul național moldovenesc în sănul boierimei, este expulzat peste Prut, de unde era originar.⁵

Fiind oprită și orice inițiativă particulară pentru promovarea culturii moldovenești în Basarabia, unii naționaliști, ca Nicolae St. Casso, caută să întrețină, pe socoteala lor, școli moldovenești clandestine. Alții își îndreaptă agonisita lor în Vechiul Regat și Transilvania, unde ajută școli, biserici și studenți săraci. Așa au procedat, de pildă, Constantin Stamati, Mihail Stroescu, Vasile Stroescu și a.⁶

1. N. N. Durnovo: op. cit. p. 7. Vezi și Z. Arbore: Basarabia în secolul XIX (București 1898) p. 367.

2. Ion Nistor: Istoria Basarabiei. Cernăuți 1923, p. 332.

3. Ioan Pelivan: La Bessarabie sous le régime russe (Paris 1919), pp. 22, 23.

4. Ioan Pelivan: Basarabia de sub obladuirea rusească, București 1941, p. 5.

5. Z. Arbore: op. cit.; Ioan Pelivan: Basarabia de sub obladuirea rusească, p. 5.

6. Ioan Pelivan: Nicolae Stefan Casso (București 1942) p. 30. Vezi și Vasile Lupăș: Paralelism istoric. Vezi și Cartea de Aur a Casei Școalelor. Vezi și Pan Halippa: Legăturile vechi între Ardeal și Basarabia, în revista „Viața Basarabiei” Nr. 6 din 1943 p. p. 9–15.

După 1900

Aceasta a fost politica țaristă față de Moldovenii Basarabiei, în a doua jumătate a secolului trecut.

La începutul secolului XX, în Rusia incep serioase mișcări revoluționare, iar în anul 1905 isbucnește revoluția.

Toate popoarele alogene cer drepturile lor naționale.

În Basarabia, după înstrăinarea majorității din clasa boierească, din straturile adânci ale răzășimil și țărănimil răsar forțe noi, tinere și viguroase, care reclamă drepturi la viața națională, cu școală, justiție, administrație și biserică în limba noastră maternă.

În 1906, apare în Chișinău prima gazetă românească „Basarabia”. În jurul ei se grupează aproape tot ce are tineretul nostru intelectual mal de seamă, ca cultură, conștiință națională, dragoste de neam.

În acest timp, hidra reacționară rusă își revine și din nou ridică capul. O serie de naționaliști moldoveni trebuie să plătească, cu libertatea și chiar cu viața lor, înfrâzneala de a fi cerut drepturi naționale,

Încă în 1902, doisprezece studenți basarabeni din Dorpat infundă pentru cauza națională pușcăria din acest oraș, precum și acea din Venden, iar trei dintre ei sunt exilați la Mezen, Pinega și Onega din guvernământul Arhangelsk.

În legătură cu studenții dorpateni, sunt arestați și închiși alți doi studenți basarabeni din București, veniți în vacanță mare acasă la părinți.¹

În 1907, gazeta „Basarabia” este închisă, iar directorul ei Em. Gavrilă după ce de mai multe ori fusese amendat „pentru contravenție la legea cenzurei”, se vede condamnat la închisoare.

Principalul redactor Sergiu Cujbă, funcționar din București, este ridicat într-o noapte de agenții-ohranei țariste din Chișinău și expulzat peste Prut, fără nici o cercetare formală, fără nici o judecată.

Gheorghe Stârcea, colaborator al „Basarabiei” pentru traducerea în moldovenește și răspândirea faimosului manifest dela Viborg, este condamnat la un an de zile închisoare, osândă care o ispășește în închisoarea centrală din Chișinău.

În 1910, institutorul din Hotin Ion Loghișescu, care se află în corespondență cu generalul român Ștefan Stoica dela Urzicenii Ialomiței, pentru propaganda românească printre invățători, este surghiunit la Pernov din guvernământul Lîflanda.

Tot în 1910, Arhimandritul Gurie Grosu, fost redactor al revistei „Luminătorul”, azi mitropolit pensionar, învinuit de „moldovo-filism” și bănuit de separatism, este exilat, în urma

1. Gheorghe Chicu: Pământenia Basarabeană din Dorpat (1900–1902), în revista „Viața Basarabiei” Nr. 7–8 din 1936 p. p. 120, 125, 126.

intervenției Episcopului Serafim Ciciagov (1908—1914), mare dușman al Moldovenilor, la mănăstirea Spaso-Avramiev din guvernământul Smolensk, iar de acolo transferat la Alexandrovsk-Grușevsk din regiunea Donului, de unde scapă numai după izbucnirea revoluției din 1917.

Același soartă îl pădea și pe protiereul **Constantin Popovici**, redactor și el, ca și arhimandritul Gurie Grosu, al revistei „Luminătorul”, care, după propria lui mărturisire a fost propus de episcopul Serafim pentru a fi deportat la Viatca.

Dar intervine la timp pentru el mitropolitul Arsenie Stănițchi al Pscovului și Novgorodului, originar din Basarabia, și părintele C. Popovici rămâne la Chișinău și își continue misiunea sa sfântă de conducător și îndrumător al „Luminătorului”.

In 1914, la începutul marelui răsboiu, Doamna **Dr. Elena Alistar**, pe atunci studentă medicinistă la Iași, învinuită de a fi făcut propagandă, printre țărani basarabeni, pentru unirea Basarabiei cu România, este închisă în pușcărla din Chișinău, de unde după 45 de zile scapă numai mulțumită intervenției lui V. V. Stroescu.¹

In 1915, proprietarul **Teodor M. Ciuhureanu** din Bălți, denunțat că într-un cerc restrâns și-a permis să exprime păreri defavorabile despre armata rusă și în același timp convingerea, că în curând va intra în Basarabia armata română pentru a alunga de acolo pe ruși, — a trebuit să stea la închisoarea locală mai bine de 7 luni de zile.

Iar profesorul **Iustin Frățiman** dela liceul tehnic din Soroca, care lupta pentru deșteptarea conștiinței naționale a elevilor moldoveni din acel liceu, în 1916 este exilat în târgul Custana, de pe râul Tobol, din Oblastia Turgaisk (Siberia).

De asemenei, trebuie să suferă diferite pedepse pentru ideile lor naționale și pentru lupta contra regimului țarist, — **C. V. Popescu, Pan. Hallppa, Mihail Vântu, C. Partenie, Ion Bălteanu, Ion Rădulescu, Vasile Florov și a.**

Cu mult înainte de revoluția din 1905, seminaristul **Petre Brahmă**, împreună cu tatăl său dascăl de biserică, pentru că s'a găsit în casa lor din satul Ulmu (Лопушна) un depozit clandestin de cărți românești, primite de pește Prut, au fost trimiși în Siberia, unde bătrânul și-a dat obștescul sfârșit, și de unde fiul, după mai mulți ani de suferință, se întoarză în Basarabia și este silit, pentru a-și câștiga viață, să îmbrățișeze meseria de fierar.

De remarcat, că Petre Brahmă, cu toată săracia sa, tipărește în 1907 la Chișinău în românește un „Bucher Moldovenesc”.²

In timpul revoluției din 1917, când între moldoveni și ruși se dă lupta pe viață și pe moarte pentru desrobire, sunt omorâți mișelete de haitele bolșevice, naționaliștii moldoveni și

1. Copia legalizată a proceselor verbale jandarmărești, privitoare la d-na D-r Elena Alistar, se găsește în posesia noastră.

2. Paul Mihăilovici: Tiparituri Românești în Basarabia. București 1941, p. 194.

Ion Murafa, Andrei Hodorogea, Mihail Razu și protolereul Dimitrie Baltaga.¹

In sfârșit, cu câteva zile înainte de a intra armata română în județul Bălți, cam pe la 12—13 Ianuarie 1918, invățătorul Porfirie Fală, vechi naționalist, prins de bolșevici la Glodeni (Bălți), este schingiuit, „pentru limba mama”, în piața acestui sat, timp de 3 zile și 3 nopți. Când a fost scăpat din mâinile bolșevicilor, nenorocitul Fală era mai mult mort, decât viu.²

Iată pe scurt povestea suferințelor Basarabiei pe timpul regimului țarist. Iată pe scurt martirologul luptătorilor basarabeni, care prin jertfa și suferința lor, au contribuit la menținerea treză a conștiinței naționale sub acest regim.

Sub păgânilii bolșevici

Cât privește suferințele Basarabiei sub Sovietele rusești, pe timpul ocupației din 1940—1941, limba omenească e săracă pentru a le descrie.

Teroarea, atrocitățile, torturile, închisorile, deportările și asasinatele, întrebunțate de sovietici contra populației basarabene, în special contra celei românești, întrec orice închipuire.

Istoria omenirei nu a cunoscut un regim mai sălbatic și mai diabolic, decât regimul Sovietelor.

Atilla, Ginghishan, Tamerlan, Batăi, Timur și alții conducători ai hoardelor tataro-mongolice, au rămas față de flara monstruoasă apocaliptică care este Stalin, niște simpli huligani.

Familia, biserică, proprietatea, toate comorile culturale și tot ce formează temelia vieții sociale și naționale a unui stat civilizat, erau pe cale de a fi distruse de Soviete.

Dacă numai într'un an de ocupație, Sovietele, prin deportări și asasinate, au făcut să dispară din Basarabia mai bine de 100.000 de Moldoveni, dela vîrstă de 25—60 de ani, nu mai poate încăpea nici o îndoială, că mai continuând înă 2—3 ani regimul lor aici, în provincia noastră nu ar fi mai rămas element românesc deloc.

În numărul celor peste 100.000 de Moldoveni dispăruti, se găsesc 18 sau 19 foști deputați din Sfatul Țării, cari la 27 Martie 1918 și-au făcut pe deplin datoria față de neam, votând Unirea Basarabiei cu Patria—Mamă.³

Să le păstrăm cu recunoștință amintirea veșnică și să ne rugăm lui Dumnezeu pentru odihnă sufletelor acestor mucenici ai neamului nostru.

Și să ne mai rugăm, ca Dumnezeu să dea sănătate și ani mulți Tânărului nostru Rege și Conducătorului Statului nostru, precum și scumpel noastre Armate, ca să îsbăvească patria pe vecii vecilor de coșmarul primejdiei hoardelor de la Răsărit.

Ioan Pelivan

1. Ioan Pelivan: Basarabia de sub oblađuirea rusească, București 1941, p. p. 8—10.

2. Alexandru Rupa: Un invățător martir al românismului basarabean.

3. Guvernațul Basarabiei: Basarabia dezrobită, București 1942, pp. 85—93.

DE ACELAŞ AUTOR

1. La Bessarabie sous le régime russe. Paris, 1919.
2. L'Union de la Bessarabie à la Mère-Patrie, la Roumanie. Paris, 1919.
3. Le mouvement et l'accroissement de la population en Bessarabie de 1812 à 1918. Paris, 1919.
4. L'état économique de la Bessarabie. Paris, 1919.
5. Chronologie des événements les plus importants de la vie de Bessarabie depuis son annexion par la Russie (1812) jusqu'à la ratification de l'Union de la Bessarabie à la Roumanie par l'Assemblée Constituante de la Grande Roumanie (29—XII —1920). Paris, 1920.
6. Les droits des Roumains sur la Bessarabie au point de vue historique, ethnique et de l'autodétermination. Paris, 1920.
7. Pourquoi la Babylone Russe s'est décomposée, Paris, 1920.
8. Les restaurateurs de la Grande Russie une et indivisible. *Les „Nobles“ Kroupensky*. Paris, 1920.
9. Alexandru Matei Cotruță. București, 1940.
10. Ion Inculeț și Conferința de pace de la Paris (1919—1920). București, 1940.
11. Basarabia de sub oblăduirea rusească. București, 1941.
12. Nicolae Ștefan Casso. București, 1942.